

DESZAKRALIZÁLT ÜNNEPEK

Tanulmányomban egy Békés megyei kis község, Murony ünneplési szokásait és néhány ünnepét mutatom be. Fontosnak tartom azonban, hogy az ünnepek részletes elemzése előtt az ünnep, majd ebben a különböző ideológiák és a vallás szerepét, definícióit is megadjam. Így próbáltam érzékeltetni azokat a tényezőket, amelyek során az emberek ünnepei évszázadok óta valamilyen módon megváltoztak.

Leginkább a vallásos, illetve a vallástalan rítusok és szertartások szinkretizmusa érdekelt, az, hogy hogyan élhetnek együtt egy közösségen belül ezek az egymástól lényegesen különböző felfogások és ünneplési szokások. Különböző nemzedékek történeteinek, gondolkodásmódján keresztül próbáltam érzékeltetni azokat a változásokat, amelyek a mai vallástalan ünnepeket jellemzik. Ezek az ünnepi rítusok és szertartások már jórészt teljesen elvesztették a korábbi vallási tartalmukat, de mára új jelentésekkel teltek meg. A vallásos ünnepekről számos néprajzi szempontú leírás és elemzés jelent meg, a vallástalan ünnepek, rítusok leírásáról azonban kevés, elemzésükről pedig jórészt csak idegen nyelvű kiadványok jelentek meg.

Az ünnepek az emberek életének fontos eseményei, kiemelkednek a hétköznapiak közül. Ez a „jeles idő”, amely a megszokott életmódtól eltérő, a mindennapoktól különböző nevezetes nap.¹ Jeles idő, vagy ahogy Mircea Eliade nevezi az ünnepet: „szent idő”.

Az ünnepek

Az ünnepnapok fontos színterei az emberi kapcsolatok alakulásának, és így tükrözik az adott társadalom állapotát és hatalmi viszonyait is. Mert minden emberi cselekedet hatalmi viszonyokba ágyazódik, így a politika – mint a kultúra formáiból szinte mindent – az ünnepeket is felhasználja saját céljai eléréséhez. A társadalom, illetve a mindenkorai hatalom teremti meg és szabályozza azokat a viselkedési formákat, amelyek például az ünnepeket is jellemzik. Rendszeres ismétlésükkel pedig rögzítik és szentesítik a hatalmon levő politikai intézménye-

¹ Nyíri 1975. 141.

ket és az uralkodó elitet. Ez az elfogadás és elfogadtatás azonban nem történik mindig egészen nyíltan, hanem sokszor latensen, rejtetten: szimbólumok segítségével kommunikálunk, így örökítjük át a kultúra modelljét.² A szimbólumok összekapcsolódnak, és ezek a szimbolikus rendszerek tükrözik a társadalom szerkezetét, a hatalmi viszonyokat, és tudatosan közvetítik a preferált érték-rendszer elemeit. Ez a szimbolikus kommunikáció törekvése, biztosítani a társadalom által elfogadott érték- és normarendszer hatékonyságát, és az új nemzedék által történő feltétel nélküli elfogadását.

Ünnepek évezredek óta léteznek, és az ember ezeket az ünnepeit rítusokkal veszi körül. A rítus kifejezést a vallás köréből vette át a néprajztudomány, és használata máig sem következetes³, de mára már jelentése általánosabb értelmet nyert: rituálisnak nevezhetünk olyan viselkedésmódokat, cselekményeket, amelyek egy adott kultúrán belül társadalmilag kialakult jelrendszert képeznek, és ezen közösségekben jelentésük mindenki számára egyértelmű. Az ünnepi rítusok az egész közösség életét tükrözik, fontos információkat adnak annak ideológiájáról, szemléletrendszeréről, világfelfogásáról.⁴ A rítusok megtartásának nem alapvető feltétele tehát a vallásos érzés és gondolkodás.

Ünnep és ideológia

A mindenkori hatalom hatásos és legitim eszközt talált az ünnepekben arra, hogy céljait és intézményeit elfogadtassa a társadalommal. „Mert az ideológia igazolás” – írja Szabó Márton⁵, olyan igazolás, amellyel az uralmon levő elit észrevétlenül, és a legkisebb ellenállás kockázata nélkül formálja az emberek gondolkodását. Mert beépülve a kultúra legkisebb részecskéibe – pl. az ünnepi rítusok apró mozzanataiba, gesztusaiba – irányíthatják a legbelsőbb érzelmeinket is. Az ideológia kétségkívül nélkülözhetetlen eleme a gyakorlati cselekvésnek. Szimbolikusan megjelenik a mindennapok és az ünnepek szokásainak apró jeleiben, mozdulataiban, a köszönésektől kezdve az eskü jelzésének használatáig. A kultúra maga is szimbólumok rendszere, olyan jelbeszéd, mely csak a kódok pontos ismeretében érthető.

A szimbolikus antropológia kutatói szerint egyetemes, minden kultúrát átfogó szimbólumrendszer nincsen, a szimbólumokat saját kulturális összefüggéseikben kell értelmezni. De a szimbólumok jelentése nem mindig állandó. Új értelmet nyerhetnek, jelentéstartalmuk is módosulhat társadalmanként és egy közösségen belül is. Erre egy érdekes példa, hogy Rácz Zoltán, a 60-70-es évek csatládi és társadalmi szertartásokat szabályozó kézikönyveinek szerzője egyik írásában felháborodva jegyzi meg, hogy a szocialista névadó ünnepségen a névadó szülők esküszövegük elmondása közben az egyik kezüket a szívükre he-

² Geertz, idézi Hoppál-Niedermüller 1983. 265.

³ Néprajzi Lexikon 1981. 356.

⁴ Bálint 1982. 9.

⁵ Szabó 1990. 30.

lyezték, a másikat pedig a pólyára. Ez ugyanis szerinte „az eskünek és a spirítiszta pólyatáncoltatásnak valami sajátos keveréke”. A saját világnézete szerint a szívre tett kéz az eskü jele, de a pólyára helyezett kéz számára már csak a „misztikus hókuszpókusz” megjelenése.⁶ „Hogyan rendezzünk és szervezzünk családi ünnepeket?” – szól a kérdés a Népművelési Propaganda Iroda által kiadott füzet címében⁷, amely a 60-as években hatalmi eszközök mellett tanácsokkal, javaslatokkal próbálta egyre szélesebb körben elterjeszteni a családi események társadalmi megünneplésének „új formáit”. A korszak szocialista-kommunista ideológiájának, materialista világnézetének megfelelően az egyik tudatosan kialakított legfőbb cél a meggyőzés volt. Mivel az ünnep mindig és mindennütt elsősorban politikai szükségleteket elégített ki, ezért nem meglepő az sem, ha itt is ennek az ideológiának a hatását mutatjuk ki. 1977-ben elkészítették a társadalmi szertartások (névadók, polgári esküvők és temetések) gyakoriságának megyénkénti rangsorát, amelynek élén a legtöbb ilyen szertartással Békés és Szolnok megye, ezeken kívül pedig a főváros állt.⁸ Fontos céljuk volt, hogy a vallásos ünnepeket minél inkább visszaszorítsák: „A szocialista társadalom építésének időszakában a tudati fejlődés menete meggyorsítja a konvencionális formák lekopását, segíti a család ünnepi alkalmaira tapadt misztikus-vallásos burok lehántását is.”⁹ Ezek a kézikönyvek mindenesetre jó és értékes dokumentumai egy olyan korszaknak, amikor a különböző ideológiák erősen meghatározták az emberek ünnepeit és ünneplési szokásait.

Ünnep és vallás

Ha az ünnepek legfontosabb jellemzőiről beszélünk, akkor biztosan az elsők között fogjuk említeni azt, hogy az adott ünnep vallásos illetve vallásos eredetű-e vagy sem. Általában e két pólus közé is felsorakoztathatjuk a különböző ünnepeket aszerint, hogy van-e vallásos alapjuk, és hogy megtartásukban mennyire vannak jelen vallásos mozzanatok. Ezért ahány ember, szinte annyiféle ateizmus. Mint ahogy a vallásos érzés sem ugyanolyan mértékű az emberekben. A vallásosságot a szociológusok is megpróbálták mérni, és statisztikai adatokkal alátámasztani, hogy az emberek mennyire vallásosak, illetve nem vallásosak. Fontos előrelépést jelentett, hogy bevezették a „maga módján vallásos” kategóriát, amely ebből a szempontból számos variációs lehetőséget nyújt a vallásos-nem vallásos két szélső pont közti átmenetek feltárására.¹⁰ És ez már átvezet – az ateizmushoz szorosan kötődő – következő fontos fogalom, a szekularizáció magyarázatához. Ez az a folyamat, amely a tradicionális vallási formák és érték-

⁶ Rácz 1964. 15.

⁷ Rácz 1967.

⁸ Hernádi 1982. 36.

⁹ Rácz 1964. 3.

¹⁰ Lásd részletesebben Tomka 1998. 18–31.

rend visszaszorulásához és az ateizmus valamelyik formájához vezet. Szekularizációról akkor beszélünk, amikor

1. a korábban szokásos vallásos szimbólumok, doktrínák, valamint intézmények elvesztik presztízsüket és jelentésüket.
2. a vallásos elképzelések és intézmények nem-vallási formát öltenek.
3. a világ deszakralizálódik, a természetfeletti elveszíti szakrális jellegét, helyét racionális-oksági magyarázatok veszik át.

A hagyományos vallásosság bomlása azonban nem biztos, hogy a „vallásosság” megszűnéséhez is vezet. Ha figyelembe vesszük a népi vallásosságot, a különböző mágikus hiedelmeket, babonás szokásokat, asztrológiát és egyéb jóslásokat¹¹, amelyek napjainkban újra virágzásnak indultak, akkor biztosak lehetünk benne, hogy az ilyen tág értelemben vett vallásosság nem fog egyhamar kihalni. Ma tehát két egymással ellentétes folyamat zajlik: látványosan pusztul a régi, hagyományos vallásosság, ugyanakkor ezzel párhuzamosan nő a vallás iránti érdeklődés.

Murony és ünnepei

A muronyi emberek ünneplési szokásaiból kiválasztottam két – számomra és az adatközlőim számára is igen fontos – ünnepet: a névadót és az esküvőt. Ezek két emberi életfordulóhoz, a születéshez és a házasságkötéshez kapcsolódnak. Mindkét ünnephez rítusok egész sora kötődik, de számomra mégis két különböző típusú ünnepről van szó. A névadó egy olyan néhány évtizede „kitalált” ünnep, amellyel a hatalom a vallási szertartást kívánta helyettesíteni, illetve a vallást elutasítók számára, a keresztelőt pótló szertartásként él. Általában tehát – ritka kivétellel – akinek volt keresztelője, annak nem volt névadója, és fordítva. Persze ehhez hozzájárul az is, hogy ez a társadalmi szertartás, a névadó nem kötelező, bár 1989-ig elvárt volt. Ellentétben az esküvővel, melynek során a polgári szertartást a törvény szerint mindenképpen kötelező megtartani. Azt azonban, hogy a párok milyen polgári esküvőt terveznek maguknak, mennyire fontos nekik ez a polgári szertartás, az is befolyásolja, hogy milyen a világnézetük, gondolkodásuk. És persze megválaszthatják azt is, hogy kívánnak-e egyházi szertartáson is részt venni.

Ezt a két ünnepet vizsgáltam tehát, leginkább a vallásosság – vallástalanság szempontjából. Tud-e egymás mellett élni, és ha igen, hogyan a szent és a profán, a vallásos és a vallástalan ünnep, ünneplés? Ezek az ünnepi szertartások valóban tükrözik-e a résztvevők gondolkodásmódját, világnézetét, szimbólumrendszerük értelmezésével a gondolkodásmód jellegzetességeire is fényt kívántam deríteni.

Muronynak, ennek a kis Békés megyei falunak a története a XIII. századra vezethető vissza. A török időkben teljesen elnéptelenedett a környék más kiste-

¹¹ B. Wilson szerint az egyén a szekularizált társadalomban is megőrizhet valamilyen formájú privát vallási elképzeléseket és szokásokat. Hamilton 1998. 206.

lepüléseihez hasonlóan, és mint pusztát, Békés városához csatolták. Így a XIX. század végétől a békési gazdák kaptak itt földeket, majd a XX. század elejétől megkezdődtek a tanyás építkezések is. Az I. világháború után, a 20-as évek elején osztották fel a beltelkeket, és Békésföldvár néven újra önálló községgé vált a több száz évvel korábban kihalt falutól nem messze. A néhány házból igazi utcások csak a 40-50-es években, már a politikai változásokkal, a szocializmus időszakában alakultak ki.¹² Az uralkodó elit, a kommunista párt vezetésével megalakította az emberek egyetlen megélhetését biztosító termelő szövetkezetet és az állami gazdaságot. Ekkor kezdte meg működését az általános iskola és a könyvtár is. Ilyen politikai és társadalmi körülmények között az adott korban nem indult be a vallásos élet, a vallásos társulatok, nem építettek templomot, és saját papja sem volt a falunak. Hiányzott tehát az intézményesült (keresztény) vallás, intézményeivel, tisztségviselőivel, saját társadalmi struktúrájával és ezáltal inspirált vallási kultúrájával együtt.

Így egy érdekes helyzet állt elő: egy új, saját hagyományok és múlt nélküli közösség kezdte meg az önálló életét. A politikai változások erős szemléleti változásokat is létrehoztak a kultúrán és az oktatáson keresztül. A központilag irányított és ellenőrzött iskolarendszerben sem kapott helyet a vallásos nevelés. Az itt született gyerekek már nem csak a családban, de a környezetükben sem láttak maguk előtt példát a vallásos gyakorlatra. Azonban arról nem beszélhetünk, hogy ez az élet rituálék nélküli lett volna. A korábbi túlnyomóan vallásos ünnepek és szokások helyét átvette a szovjet mintára átalakított társadalmi rituálérendszer, amelynek fontos elemei lettek a tömeges politikai ünnepek. De az emberekből nem lehetett gyökerestől kiirtani az évszázados vallási hagyományokat, így – ha megváltozott formában is, de – ezek is továbbéltek valahogyan, egymással keveredve és új rendszert alkotva. Én ennek az ún. szinkretizmusnak a jellegzetességeire, tulajdonságaira, kialakulásának körülményeire voltam leginkább kíváncsi a gyűjtésem során.

A névadó

A névadó megtartásának szokása a 60-70-es években kezdődött. A keresztlő mintájára konstruált ünnep, a hatalom csinálta ateista, egyházellenes céljainak elérése érdekében. Jórészt kényszerítette, illetve ajánlotta azoknak, akik egyik egyház, illetve vallás tanításait sem tudják elfogadni. A névadó szocialista eredetű ünnep, de a rendszerváltás után is fennmaradt, mint a születéskor választott utónév ünnepélyes kihirdetése alkalmából rendezett polgári szertartás. Lényege az, hogy ahogy a keresztlőkor az újszülöttet az egyház, a keresztény közösség tagjává fogadják, úgy fogadja be a névadó ünnepeltjét a profán társadalom, főleg az a kisebb emberi közösség, amelyben a szülők élnek és dolgoznak. A névadónak a szocializmus időszakában erős ideológiai és politikai tartalma is volt: az ünnepeltet nem csak egyszerűen a társadalom, hanem a szocialista tár-

¹² Hegedűs-Ladányi 1975. 2–8.

sadalom tagjává fogadják. A szocializmus eltűnt ugyan, de a névadó szokása megmaradt. És az interjúkból az derül ki, hogy nem kényszerűségből. A megszokás és a több évtizedes hagyományok ereje is belejátszik ebbe, de azt hiszem, az általános emberi igény is a rítusokra, hogy a nem vallásos embereknek is szükségük van ilyen szertartásokra.

A névadó mai menete és felépítése megegyezik a szocialista szertartással, persze leszámítva a direkt szocialista/kommunista szimbólumokat, a nyakkenődátadást és az ünnepi beszéd politikai tartalmát. A mai beszédek inkább a család, mint a munkahely fontosságára fektetik a nagyobb hangsúlyt. Kiemelik a szülők, nagyszülők felelősségét, a szeretetteljes nevelés és a névadó szülők – akiket majd keresztszülőknek hívnak – jövőbeni támogatásának szükségességét. Muronyban a legtöbb gyerekek tartanak névadót, ez a szám azonban nem sok: az anyakönyvvezető tájékoztatása szerint évente kettő-három. A harminc-negyven évesek között még elvétve akad, akit meg is kereszteltek, vagy csak keresztelője volt, de a huszonéves korosztályban nincs olyan, akit meg is kereszteltek volna.¹³ Esetleg csak később, az 1990-es rendszerváltás után, tizenévesen: „Zolit 13 évesen keresztelték meg, de a nagymamája akarta nagyon. Hajnalt meg azért, hogy ha a baba megszületik, őt is megkeresztelhessék. Engem meg most az egyházi esküvő miatt.”

A szüleimet szokás szerint még megkeresztelték, de a nagyszüleim már nem vallásos szellemben nevelték őket. „Én nem akartam őket megzavarni. Lehet, hogy ha van másvilág, majd bűnhődök, de én nem akartam őket megzavarni, mert úgy éreztem, hogy az nem jó nekik. Nem voltam én ateista soha életben, de aztán már vallásos se voltam. Azt nem tudtam összeegyeztetni, hogy láttam, hogy ez a kettősség idegileg nem jó a gyerekeknek. Csabára elmentek templomba, de titok, nem szabad elmondani, nehogy a barátnő megtudja. Milyen érzés az egy gyerekeknek? Hát akkor én inkább nem teszem ki ennek. És ők ebbe nem nőttek bele. Már az a húsz év annyit változott. Persze, ha ugyanaz a világ marad, az más lett volna. Én még akkor nem azt mondom, hogy buzgó katolikus voltam, de vallásos voltam. És úgy éreztem, hogy az én lelkiismeretem ebből a szempontból legyen tiszta, hogy ezt megadtam.”

Nagyon érdekes és elgondolkodtató jelenség néhány éve Muronyban az, hogy a nem vallásos szülők is megkeresztelik a gyermeküket anélkül, hogy lenne bármilyen elképzelésük a keresztelő vallásos életben betöltött fontos szerepéről, illetve magáról a vallásos szellemű nevelésről. A legmeglepőbb példa számomra az volt, amikor egy fiatalasszony örömmel mesélte, hogy megkeresztelik a kisfiát, és beszélt a csipkés keresztelőruháról, az ünnepi ebédéről és a vendégség előkészületeiről. Azután arra a kérdésre, hogy milyen vallására szeretnék megkeresztelni a babát azt válaszolta, hogy ezen még nem is gondolkoztak. Legtöbbször a még valamennyire vallásos nagyszülők kérésére keresztelik meg a gyerekeket, még akkor is tehát, ha a szülőknek ez már nem jelent semmit. Sokan tehát csak az ünnepélyessége és a szertartásossága miatt tartják meg a keresztelőt.

¹³ Hernádi 1982. 39.

Az esküvő

Az ember életében a másik legfontosabb életforduló a házasság, a családalapítás. Ez a felnőtté válás, és a közösség teljes jogú tagjává válásnak az utolsó állomása. Jelentősége ma már sok ember életében csökken, mivel a házasságot gyakran több éves együttélés előzi meg, és a válások száma is növekvő számot mutat. Az idősebb, 60-70 éves adatközlőim közül mindenkinek volt egyházi esküvője is, még akkor is, ha nem voltak „annyira” vallásosak, mint az ő szüleik. A politikai-társadalmi helyzet a 30-40-es években ugyanis még nem akadályozta meg az évszázados családi hagyományok továbbadását, sőt, ez volt a norma. Egy nemzedékkel később, az 1960/1970-es években már lényegesen megritkult a templomi szertartások száma. „És ők ebbe nem nőttek bele, mint ahogy én se tudtam volna elképzelni, hogy ne templomban esküdjek” – mondta a nagymamám. Amikor a gyerekek már nem nőnek bele ezekbe a hagyományokba, és nem látnak maguk előtt hiteles példát, akkor nem is várható el tőlük a két nemzedékkel korábbi vallásos tradíciók ápolása. „Nekünk meg sem fordult a fejünkben az egyházi esküvő. Minket már nem így neveltek nagyanyádék. De nekem nem is hiányzott, meg nem is jelentett volna úgyse semmit.”

Ahogy az előzőekben már említettem a keresztlők számának túlzott meg-növekedéséről az utóbbi években, így itt is az egyházi esküvők elterjedéséről kell beszámolnom. A párokkal és a családjukkal való interjúk elemzése után számomra az derült ki, hogy nem igazi, vallásos meggyőződés hatására döntöttek a templomi szertartás mellett. Erről már Hernádi Miklós is beszámolt egyik írásában: „Ateisták is tarthatnak nagyszabású templomi esküvőt különféle meggondolásokból, és mélyen vallásos házasulandók is gondolkodhatnak úgy, hogy az egyházi szertartás az ő intim ügyük, amelyen nem látnak szívesen avatatlan bá-mészakodókat.”¹⁴ De vajon mik lehetnek ezek a meggondolások, amelyek a nem vallásos embereket arra késztetik, hogy olyan szertartáson vegyenek részt, amely nem egyeztethető össze az ő világnézetükkel?

Két tanulmány szerint a vallási szertartással történő házasságkötést a fiatalok legfeljebb egynegyede okolja vallásossággal, egyharmada-fele egyszerűen a megszokással, és további egyharmada a rokonok és a környezet elvárásával.¹⁵ Én is hasonló okokat figyeltem meg (mint a keresztlő megtartásánál is). Három olyan fiatal párral beszéltem, akiknek már volt, illetve akik pár hónap múlva készültek az esküvőjükre, és egyházi szertartást tartottak, terveznek. Egyikük sem jár templomba, és nem is mondják magukat vallásosnak. A legfőbb oknak azt tartják, hogy a nagyszülők szeretnék, hogy az unokák házasságkötése Isten által is szentesítve legyen. „Én nem akartam egyházi esküvőt. Nekünk azért lesz, mert a Zoli nagymamája, meg az anyukája szeretné. A mi családunk abszolút nem vallásos, egyikőnk sem volt megkeresztelve, tesóm is most keresztelkedett meg, meg én is. Ő azért, hogy a kisbátát majd meg lehessen keresztelni. Utóbb kiderült, hogy nem kellett volna megkeresztelkedni, anélkül is meg lehetett vol-

¹⁴ Hernádi 1982. 39.

¹⁵ Tomka 1982. 182.

na esküdni templomban.” Már más ismerőseim is alávetették magukat a keresztelelés szertartásának, és természetesnek tartották, hogy meghozták ezt az „áldozatot” a templomi esküvő érdekében.

Nyilvánvaló, hogy ezek a rítusok a nem vallásos embereknel csak formálisak, kiüresedettek és elvesztették eredeti értelmüket, jelentőségüket. A keresztelelés újabb funkciót vett fel: előfeltétele sokaknál egy újabb – szintén kiüresedett – egyházi ünnep, a templomi esküvő megtartásának. „Az esküvő előtt három héttig háromszor kihirdetik az esküvő időpontját, és legalább egyszer el kell menni.” A templombajárás ezeknek a fiataloknak tehát inkább kényszerből, mint a saját akaratukból történik. Persze itt igaziból templombajárásról sem beszélhetünk, mert csak ezt az esküvő előtti egy-két alkalmat említették csak meg az adatközlőim. És számomra úgy tűnik, hogy ez a szertartás és szimbólumrendszere nem is jelent számukra semmit: „A polgári esküvő az első, az egyházi az csak plusz.” „A polgári előtte lesz, utána megyünk a templomba. Igaziból nekünk azt mondták, hogy ez nem is esküvő, csak a polgári esküvő tiszteletére rendezett ünnepség.” „Csak az a baj, hogy ezeken az esküvőkön az Istenről, meg Jézusról, meg ezekről beszélnek, nem az ifjú párról.”

A templom azonban mint szakrális tér, az emberek számára tiszteletet parancsoló és elgondolkodásra késztető hely, mindenkinek jelent valamit: „Egy templom az csak ünnepi hely.” „A templom, aki nem vallásos, annak is jelent valamit. A templomban mindenki elgondolkodik egy kicsit. Most teljesen mind egy, hogy esküvő miatt megy be vagy csak úgy.” A másik megemlítendő fontos ok az egyházi szertartás szépsége, ünnepélyessége, szertartásossága: A vőlegényem anyukája se nagyon vallásos, csak tetszik neki is, hogy olyan szép. Ő azt várja, hogy olyan legyen, mint a filmekben, hogy bent van már mindenki, felcsendül az orgona, és mi akkor vonulunk be.” „Nekem biztos, hogy a polgári esküvő is baromi ünnepélyes lenne, de nem tudom, mért, az van a fejemben, hogy ez ünnepélyesebb. Ott lehet, hogy úgy érezném, hogy valaki látja ezt főnről.” – mondja egy 24 éves informátorom.

Az embereknek tehát hatalmas igényük van arra, hogy egy többször nem megismétlődő ünnepet méltó módon üljenek meg. Ezt az igényt a polgári esküvők nem mindig tudják kielégíteni. Így az ember egy olyan szertartás is „rákényszerít” magára, aminek az eredeti jelentőségét nem érti, de számára mégis valami mást, valami fontosabbat ad. „A polgári esküvőről vannak olyan rossz élményeim, hogy szedett-vedett. Gyorsan legyünk túl rajta, persze van az ellentéte is, ahol nagyon jól megcsinálják. Míg a templomi esküvőnél, ott evidens, hogy ott megadják a módját, ott egy órát ülsz végig.” „Az anyakönyvvezető kattingatta a magnót, oda se figyeltek arra, hogy ezek az emberek úgy jöttek ide, hogy ez az életükben az első, és remélhetőleg az utolsó alkalom. Így meg elvesztette az ünnepélyes formáját.” „A polgári esküvő már úgy működik, mint egy nagyüzem. Fél órát van, várd meg, hogy az előtted levő kijöjjön, az utánad levőt már engeddd be. A templomban például ilyen nincs.”

Az interjúkból az is kiderült, hogy ha a polgári esküvőnek is „megadnák a módját”, akkor ez is megfelelő szertartás lenne azoknak, akik nem a vallásos jelentősége miatt készülnek a templomban is megesküdni. „Nekem sokkal meghatóbb egy polgári esküvő, meg sokkal szebb, ha mondanak egy szép verset,

meg amikor az anyakönyvvezető elmondja, hogy hogyan ismerkedtek meg, egy rövid történetet erről. Nekem szebb a polgári. Nem tudom, miért akarnak mostanában sokan egyházit.”

Tomka Miklós is hasonló következtetésekre jutott ezekkel az ünnepekkel kapcsolatban, mert ahogy írja: „A vallási szertartások az ünnepélyesség egy sajátos – romantikát, nosztalgiákat, miszticizmust összeötvöző – és igen vonzó formáját képviselik, amit a szocialista szertartások – modernebb, de sokszor felszínes és formális megoldásaikkal – a társadalom többségének véleménye szerint nem tudnak utolérni.”¹⁶ Fontos lenne a többi ünnepnél is végignézni a mai állapot kialakulásáig vezető utat, mert úgy érzem, még sok érdekes információt, adatot és történetet lehetne megörökíteni.

Irodalom

BÁLINT Éva

1982 5-6 évesek az ünnepről in.: D. HOFFMANN Márta–SZILÁGYI Erzsébet szerk. *Ünnepek a mai magyar társadalomban*. Budapest.

HAMILTON, Malcolm, B.

1998 *Vallás, ember, társadalom*. AduPrint, Budapest.

HEGEDŰS Mihályné–LADÁNYI Lászlóné szerk.

1975 *Murony község története*

HERNÁDI Miklós

1982 Nász és gyász in.: D. HOFFMANN Márta–SZILÁGYI Erzsébet szerk. *Ünnepek a mai magyar társadalomban*. Budapest.

HOPPÁL Mihály–NIEDERMÜLLER Péter szerk.

1983 *Jelképek – kommunikáció – társadalmi gyakorlat. Válogatott tanulmányok a szimbolikus antropológia köréből*. Budapest.

Néprajzi Lexikon

1981 4. kötet. Budapest

NYÍRI Tamás

1975 *Homo Festivus*, in.: SZENNAY András szerk. *Régi és új a liturgia világából*. Szent István Társulat, Budapest.

TOMKA Miklós

1982 Életfordulók ünneplése a szocialista országokban, in.: D. HOFFMANN Márta–SZILÁGYI Erzsébet szerk. *Ünnepek a mai magyar társadalomban*. Budapest.

TOMKA Miklós

1998 A vallásosság mérése, in.: MÁTÉ-TÓTH András–JOHN Mária szerk. *Studia Religiosa. Tanulmányok András Imre 70. születésnapjára*. Bába és Tsa Kiadó, Szeged, 18–31.

¹⁶ Tomka 1982. 178.

RÁCZ Zoltán

1964 *Családi és társadalmi ünnepek*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.

RÁCZ Zoltán szerk.

1967 *Hogyan rendezzünk és szervezzünk családi ünnepeket?* Népművelési Propaganda Iroda, Budapest.

SZABÓ Márton

1990 *Tükör által homályosan. Tanulmányok az ideológiáról*. MTA Társadalomtudományi Intézete, Budapest.

Mrs. Gábor Gulyás, Bernadett Kiss

Desacralized Festivals

Folkloristic and anthropological studies presenting a festival and the way of celebration are usually concerned with the festivals of religious communities. Religion and celebration are in a way closely connected. It is an interesting question theoretically as well, how the larger and smaller irreligious groups celebrate. In my study, I examine the celebrations of a smaller community (Murony, Békés County, Eastern Hungary). I approach them from the respect, how the irreligious individuals and families celebrate their baptisms and weddings.

During the socialist era, the atheist regime endeavoured to oppress church ceremonies and to substitute them with secular rites. As a result, great irreligiousness ensued. After the 1990 change of political regime, the secularized rites remained. In Murony, the name-giving ceremony substituting/replacing baptism lives on. In connection with weddings, however, there has been a growing demand for church ceremonies because of their richness in symbols and colourful externals. One lesson to draw is that secular and church ceremonies coexist in our time. The other lesson is that the change of political regime was not followed by an immediate increase in the demand for church ceremonies. Prospectively, this duality concerning the rites will remain for a long time.